

SYMBOLY A ZNAMENÍ JAKO PŮSOBNÍ CHAOSU

*Člověk pociťuje mohutné působení chaosu,
obsahujícího zárodky všech věcí.
Nechá-li na sebe člověk tyto obrazy působit,
pozvednou z duše ty nejhlubší prazáklady.*

Dnes začneme jednou zdánlivě velmi odtažitou úvahou, která však - jak uvidíte - může být jistým způsobem zajímavá pro náš každodenní život. Dnes se skutečně pokusíme spojit se zemí a s naším každodenním prožitkem nejenom nebe, ale i to, co je za ním.

Hlavním motivem naší dnešní úvahy bude to, co nazýváme ze starých časů přejatým jménem „chaos“. Nuže, jak vidíte, téma poněkud odtažitě, téma, které se nachází skutečně ještě za tím, co rozumíme pod pojmem nebe; právě toto téma bychom však měli spojit s našimi každodenními prožitky.

Víte, že k chaosu se pojí nejen ona nádherná řecká báje a pověst, když říká, že nejstarší bohové, tedy ty nejstarší duchovní bytosti, byli zrozeni z chaosu, ale víte také, že báje a pověsti jiných národů tento chaos pod různými jmény znají. Neboť co jiného než chaos je koneckonců ona zející propast seversko-germánské pověsti „Ginnungagap“, z níž na jedné straně vzniká studený Niflheim neboli Nebelheim a na druhé straně horký Muspelheim? A na co jiného poukazuje nakonec samotný začátek naší Bible? Vždyť v první knize Mojžíšově nalézáme slova: Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi. Země pak byla nesličná

a pustá a tma byla nad propastí, a Duch Boží vznášel se nad vodami. I řekl Bůh: Buď světlo! I bylo světlo. A viděl Bůh světlo, že bylo dobré; i oddělil Bůh světlo od tmy. „Země pak byla nesličná a pustá“¹, je pouze jiným výrazem pro chaos, z něhož vzešly nejvyšší duchovní bytosti samotné.

Co je to chaos? S takovýmito starými slovy pro tak vznešené pojmy to bylo ve vývoji lidstva zvláštní. Před značně dlouhou dobou lidé úplně ztratili cit pro správné pojetí těchto slov. Oni už vůbec neví, co tím bylo míněno, když se něco takového řeklo. Tento materialistický věk, z něhož všichni lidé současnosti v jistém smyslu vzešli, má již jen stěží slova na to, aby vůbec charakterizoval, co se za slovem chaos skrývá. Vždyť naše slova také získala postupem času zcela jiný význam, než jaký měla dříve, ba než jaký měla ještě docela nedávno. Dříve slovo odpovídalo duchovnímu významu předmětu, tedy pojmu. Dnes byla naše slova - abych tak řekl - přidělena materialistickému významu vnějších, materiálních předmětů a nejsou již používána pro význam duchovní. Kdo dnes uslyší nějaké slovo, použije ho pro vyjádření toho, co znamená ve smyslovém světě, nemyslí však už na to, aby ho dal do souvislosti s duchovním světem.

Mezi nejrůznějšími důvody pro inauguraci současného teosofického proudu existuje jeden, který souvisí s touto proměnou slov směrem k materialismu. To, že teosofické hnutí právě nyní vstoupilo do světa a do světa vstoupit muselo, souvisí s různými skutečnostmi, smyslovými i nadsmyslovými.

¹ něm. orig. *totist und wirre*, tzn. pustá a zmatená - pozn, překl.

Avšak jedním z důvodů je to, že kdyby se na konci 19. a na začátku 20. století nebylo objevilo toto teosofické hnutí, kdyby teď nevstoupil do světa tento spirituální světový proud, bylo by takové spirituální hnutí za sto let pravděpodobně již zcela nemožné. Je to přímo vyčítání si těch nejpříznivějších podmínek doby. Slova získávají stále více a více ten charakter, že jsou používána pro to, co je materiální. Kdyby se bylo ještě sto let čekalo, pak by naše slova již nemohla vyjádřit to, co má duchovní věda říci. Lidé už by pro to neměli žádný cit, poněvadž by pak slyšeli již jen to, co se používá pro materiální svět. Neexistovala by už slova, jimiž by se člověk mohl dorozumět, a tak by nic z toho, co může duchovní badatel říci, už neodpovídalo. Teosofie tedy musí všemu vtisknout nová slova, musí dát všem slovům nový ráz; ona musí přímo obnovit řeč. Lidé musí opět získat cit pro pro to, že v těchto slovech něco spočívá, že v jistých slovech není mýněno pouze to, co je hmatatelné nebo viditelné očima, nýbrž něco, co ukazuje směrem k vyšším světům.

Nyní toto téma zdánlivě zcela opustíme a pokusíme se najít pocity lidí, kteří byli dosud mnohem silněji orientováni a usměřováni podle spirituálního světa než pocity a představy současného lidstva. Pro toho, kdo se ponoří do tajuplné a přece tak jasné pouti lidského ducha, je vždy velice zajímavé, sáhne-li po nějaké staré knize a zahloubá-li se nejen do této knihy, jak to dělají mnozí učené lidé, když vyčtou, co „těch pánů vlastním duchem je“, nýbrž vcítí-li se do ducha autora, vžije-li se do něj. Mohli bychom sáhnout po čemkoli; my se však podíváme na knihu „Physica“ od Komenského, vydanou v roce 1633. To jsou physica, pod nimiž si dnešní člověk už není vůbec s to něco náležitě představit, protože se tu hovoří

o fyzických věcech, ale tak, že je zcela jasné, že ten, kdo hovoří, každou fyzickou věcí zároveň poukazuje na duchovní pozadí a že v každé materii, v každé síle vidí nástroj, výron v pozadí stojících duchovních bytostí a sil. V této knize, této „fyzice“, je popisováno mnohé, co bylo tenkrát předmětem poznání. Avšak *Komenský*, tento veliký pedagog a myslitel 17. století - narozený roku 1592 - nejen že přijal a shrnul poznání své doby, ale v Komenském se také zrodily velké prapůvodní myšlenky o lidech a událostech i poznání hlubokých, duchovních souvislostí. Komenský je pozoruhodnou osobností, jako je takových od dob 14. a 15. století celá řada.

Z jiných podání víte, že ve 14. století a definitivně ve století 15. byl založen takzvaný Řád růžového kříže; onen řád, který v novověké podobě zpracovává a uchovává prastará tajemství. Tento řád, který při svém založení sestával jen ze sedmi členů, působil až do dnešních dob zcela v skrytu. A nikdo nevěděl, kdo je rosikrucíánem, než rosikrucíán sám. Nikdo se také nemohl o tajemstvích rosikrucíánů nikdy nic dozvědět. Proto všechno, co bylo ve vnějším světě napsáno přívrženci nebo protivníky o rosi-krucíánství, je šarlatánstvím nebo něčím, co bylo nesprávně pochopeno či se dostalo navenek vyzrazením. Teprve dnes nadešla doba, kdy smí být ledasco z rosikrucíánských tajemství sděleno obecnému světu.

Je však a bylo mnoho jiných prostředků a cest, kterými se taková tajemství, kvetoucí v okultních školách, vlévají do obecného duchovního a kulturního života. Když například

Lessing v závěru své „Výchovy lidského pokolení“ zčista jasna říká, že člověk se neustále zas a znova vrací na svět, že se znovu vtěluje, tak to nebylo nic jiného než tajný rosikruciánský proud, o kterém ten, přes něhož se rozlil, sám vůbec nic netušil. Toto významné pojednání, které zde končí: „Není celá věčnost mou?“, není pro znalého člověka ničím jiným než znamením, že rosikruciánský světový názor si našel Lessingovými ústy cestu k lidstvu způsobem jemu samému nevědomým.

Tak se sem dostalo mnohé-skrze rosikruciánství. Je zkrátka mnoho prostředků a cest, jimiž se duchovní svět rozlévá, aniž to lidé, jichž se to týká, vždy zcela přesně vědí. Nejde o to, aby se to, co se ve světě působí, spojovalo s nějakým jménem. Hnutí jako takové se se jménem spojuje. Avšak procesy kvůli plagiátům rosikruciáni nikdy nevedli. Nikdy by nijak nepronásledovali to, že někdo přejal jejich myšlenky. To jim bylo lhostejné. Co bylo vůbec tomu, komu záleží na působení, lhostejnější než osobní zdroj, z něhož takové věci vyšly? Hlavní věcí bylo, že pronikly do světa. V naší době, kdy se vedou procesy i kvůli přejímání myšlenek a jiných věcí, je tomu ovšem tak, že na ty vlastní přejímatele se zpravidla stejně nepřijde.

K těm, kdo měli díky vysokému duchovnímu vývoji vyšší poznatky, kdo se silnou energickou vůlí vzepjali do vyšších světů v důsledku ovlivnění rosikruciánstvím, patřil i Komenský, tento veliký pedagog. Pro lidi dneška je veskrze užitečné, aby studovali právě myšlenky Komenského. Zrovna tak prospěšné je, aby studovali myšlenky *Johanna Baptisty van Hélémonta*, jeho současníka, který byl také rosikruciánem. Dnes nás však budou zajímat ze zcela jiné

stránky, přičemž chci výslovně podotknout, že to, co nyní řeknu, má sloužit jen pro názornost, pro lepší orientaci v tom, co vlastně máme na mysli, řekneme-li slovo chaos.

Budete znát slovo, o němž si pravděpodobně všichni nebo přinejmenším mnozí myslíte, že je velmi staré: totiž slovo „plyn“², které zná většina lidí jen jako svítiplyn nebo něco podobného. Z fyziky víte, že existuje mnoho plynů a že se v podstatě většina substancí dá na plyn proměnit. Kdybychom dále nepřemýšleli, mohli bychom snadno uvěřit, že toto slovo je stejně staré jako všechna ostatní slova. Ale není tomu tak. Před časy Komenského a Helmonta nebyly dosud „plyn“ ani „plynný“ známými pojmy. Helmont byl první, kdo toto slovo používal a dával mu ráz. Teprve od této doby se s ním lze setkat v řeči. Dílo, v němž se toto slovo objevuje poprvé, bylo napsáno v roce 1615. Pomyslete si tedy, jak je to krátká doba. Musíte si ovšem také uvědomit, že člověk k tomu musí mít nějakou příčinu, použije-li takovéto nové slovo. Helmont byl totiž prvním, kdo měl představu, kdo měl pojem plynu a kdo ho, tak jak je dnes běžný, zprostředkoval lidstvu.

Podívejme se nyní na to, co je podle dnešních školních pojmů plyn. Všichni víte, že když vezmete vodu a tuto vodu přivede k varu, k vypařování, tak vzniká nejprve vodní pára. Pára není plyn, a to ani podle dnešních školních pojmů. Pára je vlastně, máme-li se vyjádřit zhruba, to, co ještě můžeme vidět zrakem, tatáž látka, která je zde předtím ve vodě, pouze rozptýlená v jemnějších částech.

² v něm orig. *Gas* - pozn. překl. 7

Takže můžeme říci, že voda přechází zahřátím do vodní páry. Tak můžete všechny nebo přinejmenším naprostou většinu substancí proměnit při nižší nebo vyšší nebo velmi vysoké teplotě v páru. V zahřívání však můžete pokračovat. Budete-li zahřívát dále, dospějete ke stavu dotyčných substancí, kdy už takřkajíc nejsou viditelné, kdy přecházejí do skutečně jiné formy, které dnes říkáme forma plynná. Zatímco je pára jen jistým druhem mezistupně mezi formou vodní a plynou, je tato plynná forma v podstatě parou na vyšším vývojovém stupni, vzniklou při vyšší teplotě. Tato forma páry a forma plynu nebyla ovšem před Helmontem nijak jasnou představou. Také Komenský s formou páry pracoval.

Nuže, Helmont si poprvé jasně uvědomil povahu plynu na kysličníku uhličitém, který podrobně zkoumal. S kysličníkem uhličitým a jinými plyny ovšem spojoval představy, které už vůbec nejsou pro dnešního fyzika a člověka tak docela srozumitelné. Helmont přitom dospěl k tomu, že mezi různými jinými stavy existuje také tento jemnější stav, kterému dal jméno plyn. Jednou ze základních vět v Helmontově díle „Ortus medicinae“ je věta: *hunc spiritum, ineognitum hactenus, novo nomine gas voco*. To znamená přeloženo: Takového ducha, kterak byl dosud neznámý, nazývám plynem. - To je poprvé, kdy toto slovo vstupuje do způsobu uvažování.

Tato věta je pro nás ovšem velice poučná. Především nazývá Helmont to, o čem hovoří jako o plynu, spiritus, duch, takže je jasné, že to, co konstatoval jako plyn, mu bylo nástrojem pro duchovní podstatu. On sám má pocit, že o této průzračné substancí musí hovořit jako o duchu,

a nazývá tohoto ducha oním novým jménem „plyn“. Podívejme se nyní naprosto přesně na to, jaké měl přitom představy. Věděl, že zchladí-li se tento plyn, budeme mít podivuhodné jevy: Tvoří se tmavé, obláčkům podobné prvky; plyn získává opět podobu páry a potom kapalní. Plyn pro něj byl základem, průzračným čirým základem, z něhož vzniká to, co je hutné, zhutnělé. Plyn byl pro něj podobenstvím v tom smyslu, jak říká Goethe: *Vše pomíjivé je pouze podobenstvím*. Mnohé spatřoval Helmont v tomto jednoduchém procesu, jak se plyn ochlazuje a zhutňuje: z plynu pro něj vznikaly malé světy. Člověk, který takto cítil, mohl ještě říci: *hunc spiritum ineognitum gas voco*.

Otázka, jak původně vzniklo vše, co je na světě v podobě materie, mu byla jasná. Helmont věděl: Původně naplňovalo celý svět něco, možná mnohem jemnějšího než to, co objevil jako plyn, něco, co prochází světlem a co vůbec nelze spatřit - průzračné, v sobě zářící, žádný zákal neobsahující duchovno. A jako se z tohoto plynu oddělují páry, které vypadají jako mlžné masy, tak se z průzračného, nezkaleného nekonečna vytvořily všechny věci, které nyní jsou, minerály, rostliny i zvířata, všechno, co v hmotném světě vidíme. Všechno duchovní získalo na hutnosti, stalo se útvary, jaké známe dnes.

Již v prastarých dobách a u primitivních národů se setkáváme s podobenstvími, která jsou dobře použitelná k tomu, aby vyvolala podobnou představu. Původní a také primitivní národy se na to, co se děje navenek materiálně, dívají někdy také ještě duchovně. Takový člověk ví, že z jeho úst vychází dech, o němž vidí, že se stává párou, dostane-li se ven do studeného vzduchu. Tu vidí, že

z toho, co má duševní podobu, se tvoří něco, co se zhutňuje z průzračné čirosti lidského dechu. A v tomto dechu duše, v tomto vydechování a zhutňování spatřoval podobenství pro onen pochod ve velkém, pro vznik světa. Odtud ten mnohdy se objevující názor, že svět vypadá jako výsledek vydechnutí Božstva. To je skutečně prastará představa.

Musíme si uvědomit, co v sobě tato prastará představa obsahuje. Tato prastará představa obsahuje zcela jiný pojem prostoru než onen suchý, abstraktní pojem, který má dnešní člověk. Co si dnešní člověk představuje pod prostorem? Představuje si nekonečně se rozpínající prázdno, velikou prázdnotu, ve které není nic. S tím se dnes můžete pod pojmem prostoru setkat všude, kde se o prostoru hovoří. Co si však pod prostorem představovali ti, kteří stáli na půdě duchovní vědy? Pro ně byl prostor rozlitym, rozpínajícím se duchem, který má své podobenství v tom, co je nezkalené, z čeho vzniká pára, pramen, z něhož všechny zárodky věcí byly stvořeny slovem původního ducha Božího. Neboť prostor není nekonečnou prázdnotou, nýbrž prostor je původním duchem. A my *sami jsme* zhutnělým prostorem, z prostoru zrození. Kdyby všechny věci byly opět rozpuštěny, bylo by kolem nás zdánlivě nekonečné prázdno. Avšak toto zdánlivé prázdno by obsahovalo všechno, co zde bylo. Toto nekonečné prázdno by bylo vpravdě zrovna tak málo ničím, jako není ničím plyn, v němž se rozpustily substance. To rozumí pod prostorem ti, kdo myslí okultně.

To, že Helmont měl něco takového v pozadí svého myšlení, nám ukazuje zcela jasně. Ukazuje nám, že má tuto myšlenku: Nuže, takový plyn, jak jsem ho objevil, je velmi řídký, velmi propustný, světlo jím prochází a člověk by nic netušil, kdyby tam, kde se plyn rozprostírá, nepociťoval jeho působení, že tu vůbec něco je. Avšak vzhledem k onomu prazákladu je i tento plyn ještě zhutněním, zakalením. Jeho základem je něco jiného, něco ještě duchovnějšiho. Avšak toto, co je hlouběji, můžeme

náležitě poznat, vezme- me-li plyn jako podobenství: když si vznik celého světa z onoho zárodečného prostoru představíme jako odpařování, když si představíme, že plyn je výparem ducha samotného, tak jako je pára výparem plynu. Díky tomu, že má ve své duši tuto představu, pronáší Helmont pozoruhodně krásný výrok, když říká: *halitum illum gas vocavi, non lon- ge a chao veterum secretum*. To znamená: Onen dech nazval jsem plynem; není příliš odlišný od chaosu předků. - Vidíte, že spojuje pojem plyn se slovem chaos, ba že slovo plyn vůbec podle slova chaos utvořil, „plyn“ (gas) je přeměněný „chaos“. Je to slovo, které Helmont utvořil, aby do něj vložil své z tajné vědy vycházející pojmy. To je mimořádně zajímavá vědecká souvislost.

Tak jsme člověkem, který se v těchto věcech vyznal, vedeni k pojmu prostoru, který není neplodným, prázdným, abstraktním pojmem prostoru, jako ten, který zná fyzika, nýbrž jsme vedeni k pojmu prostoru, v němž je nekonečně mnoho zárodků, neboť tento prostor obsahuje neviditelně zárodky všech věcí. Věci, jež jsou dnes zhutnělé, byly všechny kdysi výpary a byly zhutněny z prostoru. Prostor tak pro nás ožívá, stává se zárodkem toho, co je rozšířeno ve světě. Na místo prázdného, abstraktního prostoru tak dosazujeme živoucího ducha, z něž vzešly všechny, všechny věci. Tímto způsobem dáme život mnohému, co je abstraktní; a je dobře, že se dostáváme přes takovéto abstrakce, přes pojmy, které usmrcují veškeré lidské myšlení a život.

Přeneseme-li se nyní v duchu do stavu prostoru, kdy byl ještě zcela duchovní, a budeme svou duší sledovat, jak se bytosti zhutňují z tohoto nekonečného prostoru, ze zákonů, které byly tomuto prostoru vrozeny, přeneseme-li se tam, pak budeme například jasně pociťovat ona krásná slova Bible: Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi. Země pak byla nesličná a pustá, a tma byla nad propastí, a Duch Boží vznášel se nad

vodami.

Pomyslete jen, jak zde byl původně onen čirý, duchovně průzračný prostor. Co se dělo v tomto čirém, průzračném prostoru? Opravdu živě si představme, co jsme si již častěji představovali: Zde v tomto prostoru se rozprostírá i vzdušný plyn. Má slova jsou vyslovována do prostoru, kde se tento plyn rozprostírá. Tady vzniká chvění a odsud pronikají slova do vašich duší. Každé slovo, které je řečeno, se utváří zde v tomto prostoru, který je vyplněn vzduchem. Představte si tento vzduch tichý; nikdo nic neříká. A nyní si zase představte, že někdo něco řekne. Veškerý vzduch se touto řečí uvede do pravidelného pohybu a každé slovo se - tiše a námi neviděno - ve vzduchu utváří a získává podobu. A tak si nyní představte onen nekonečně se rozprostírající prostor, který není prázdným abstraktem, a do něj zaznívající slovo Boží, utvářející celý prostor podle slov, jež Božstvo vyslovuje. To bylo na počátku. Slovo zaznívalo v prostoru a vznikl nejprve duchovní svět, chaos, tyto z prostoru se utvářející mlžné útvary, jež poprvé ve zkalení ukázaly, co mělo být později utvářeno.

A nyní slyšíme slova Bible: Chaos - tento vznikající mlžný útvar Země - byl dosud nesličný a pustý a Duch Boží působil a vznášel se nad vodami. Tady máme právě ten moment vzniku: to je onen chaos.

Tak hluboké jsou ovšem představy, které jsou základem takového náboženského dokumentu. Lidé si musí nejprve opět osvojit cit, aby něčemu takovému rozuměli.

Chaos ovšem nepůsobí jen na počátku světového vývoje, ale i poté, chaos tu je ještě i dnes. To, co nás teď vede za nebe a do našeho všedního života, je poznání, že chaos tu je ještě i dnes, že právě tak jako harmonické nebe, jako ony krásně utvářené světy, je dnes kolem nás ještě i chaos. Všechno je jím proniknuto a prostoupeno. Chaos je oním prvním, prapůvodním utvářením. Pak se zakalil, vytvořily se zárodky, zformovaly se světy až k dnešní dokonalosti. Ale tak, jako když máte plynovou masu a část této masy ochladíte, takže ještě mezi jednotlivými částmi zůstane vzduch a působí dál, právě tak zbyla část z původního ducha; a tak působí chaos dál a žije dál v našem světě. Všechno je ještě teď prostoupeno chaosem, každý kámen, každá bytost. Vy sami jste proniknutí a prostoupeni chaosem. A nejen že jsou chaosem prostoupeny bytosti venku ve smyslovém světě, prostoupena chaosem je také vaše duše a váš duch. Tak jako je zde člověk, účastní se i jeho duše a jeho duch toho, co zbylo z chaosu. Z chaosu se vyčlenil jen jeden díl. Chaos je zde kolem nás. Působí ve všech jsoucnech a je zároveň jedním z důvodů ustavičné, nadále působící plodnosti.

Udělejme si nyní na základě jednoduchého příkladu představu o tom, jak chaos působí. Vidíte, že k působení chaosu dochází tam, kde jsou odpadní produkty například živočišného organismu. Tyto odpadní produkty jsou zjevnou

zkázou; avšak tyto živočišné výměšky, které venkovan vyváží na pole jako hnůj, poskytují základ pro novou úrodnost. Nová setba vzejde díky tomu, že člověk vkládá hnůj do půdy. K čemu zde došlo? Čím byl nejprve tento hnůj? Byl nejprve všemožnými krásně tvarovanými rostlinami a jinými bytostmi venku ve světě, tím, co se utvořilo z chaosu. Vydalo se to svou cestou a posloužilo zvířatům za potravu. Nepotřebné látky jsou vylučovány, jsou přímo vypuzovány zákony, jež působí v těle; hnůj se smísí s polem: je to návrat bytostí k chaosu. Chaos působí v hnoji, ve všem vyvrženém, a aniž byste chaos v nějakou dobu vmísili do kosmu, není nikdy možný žádný další vývoj.

Pochod, který zde v tomto procesu máme na nejnižším stupni, nás vede k něčemu zcela jinému. Vede nás k tomu, abychom mohli vystoupit k pochopení toho, že pro veškerý vývoj je nutné postoupit nad souvislost příčin v prehistorii a nějakým způsobem opět přijmout chaos. Nikdo nemůže existovat, působí-li na něj jen a pouze kosmos. Kosmos není nic jiného než to, co vzniklo z předcházejících příčin a utvářejících sil. Nejen všechny fyzické věci, ale i všechny morální a intelektuální nauky vznikají z příčin, které byly předtím vytvořeny. Chtěl bych vám na jednom radikálním příkladu objasnit, co je to kosmos.

Kosmos je to, když například v Německu působili Goethe, Schiller, Lessing, Herder, Schelling a pak přijde nějaký učitel a ony nádherné myšlenky a onu krásu od Goetha, Schillera atd. reprodukuje. Nic by tento učitel nemohl reprodukovat, co už tu není předtím díky příčinám, které byly vytvořeny. Nebo vezměme si nějakého člověka v jiné oblasti. Tento člověk stojí zcela na půdě toho, co se krok za krokem vyvíjelo. U génia tomu tak není. Ten působí na základě chaosu.

Génius je proto něčím tak zvláštním, protože do lidské

duše vstupuje nová jiskra. Nové prvky, nové pojmy vznikají a začínají působit. V géiovi se snoubí kosmos s chaosem. Žádný pokrok by nenastal, kdyby tu byly jen vnější příčiny, kdyby se tyto příčiny opět nemísily do chaosu. Tím, že jsou všechny dřívější zákony působení vrženy zpět do chaosu, tím vzniká génius, a působením génia vzniká něco, co vstupuje z jiných světů, něco, co není vzato z dřívějšího, nýbrž něco nového. V každém okamžiku se svět musí stávat opět chaosem. Sňatek minulosti s přítomností je sňatkem kosmu s chaosem. Odtud pocházejí ony hluboké, významné pocity, které měl dávný člověk a které má okultní badatel, je-li jméno chaos již jen vysloveno. Pro toho, kdo to pociťovat nedokáže, je chaos něčím, co je zmatené, nejasné, jako jsou pro většinu lidí zmatené a pusté³ myšlenky génia. Pocit zmatenosti a pustoty, tak, jak jsou většinou pociťovány myšlenky génia, však přitom mají pouze ti lidé, kteří stojí na půdě toho, co sem působí z minulosti. Něco nového může vzniknout jen z chaosu, který se s námi musí správně spojit, chceme-li poněkud přispět k dalšímu vývoji lidstva.

Teosofické hnutí má být hnutím, které je s to oplodnit lidstvo novým duchovním zárodkem. A ti, kdo teosofickému

³ viz poznámka na str. 11 - pozn. překl.

hnutí rozumějí, si musí uvědomit, že mohou nejen hospodařit dál s tím, co sem vstupuje ze starého otcovského kosmu, ale že i nové zárodky ducha se - jakoby z chaosu - musí dostat do lidstva. Tím se lidstvo ve správném smyslu duchovně oplodní.

Ty představy, které dnes lidstvu zprostředkuje skutečná a opravdová teosofie, nejsou vzaty z minulosti. Ten, kdo jako geolog probádá zemské vrstvy a dovede pouze říci, co v minulosti vzniklo ve smyslovém světě, nedokáže nikdy vybádat, co je významné pro teosofii: poznání budoucího utváření lidstva, které z chaosu vstupuje do smyslového kosmu. Proto je nekonečně důležité, aby člověk prostřednictvím teosofického světového názoru přijal představy, pocity a volní impulsy, které nejsou vzaty z našeho kosmu, jaký je coby kosmos smyslový, nýbrž které jsou bezprostředně vyjmuty z podoby, kterou měl duch, než se navenek utvářel, které jsou vyjmuty z chaosu.

Takovými představami, které jsou vyjmuty z chaosu, jsou symboly a znamení, které jsou okultními školami získávány z vyšších světů a jsou základem veškeré tajné vědy a imaginativního poznání. Imaginace působí z chaosu na lidskou duši. Působí-li živě, pak se sezdá chaos s lidskou duší.

Vzpomínáte si na vybavení kongresového sálu v Mnichově. Co je znázorněno v sedmi pečetích, dosud v kosmu není; nikdo to nemůže nalézt v kosmu zákonů. Avšak v tom, co nastane, to bude. Bude to podobou v budoucnosti. Zatím ještě působí z chaosu na lidskou duši a působí tak - tyto imaginace, tyto podoby - že existuje celý obraz světa, takovým způsobem, jak je to popsáno v úvodu, který jsem k tomu podal. A je-li na ně správným způsobem pohlíženo, pak působí živě a vedou člověka vzhůru do vyšších světů. Pak působí v lidské duši chaos a vede ho do světů, které se rozkládají nad a za smyslovým kosmem. Člověk tak musí

dosáhnout nového spojení s duchovními světy, a to je význam toho, že člověk sahá k takovým obrazům. Přejde-li člověk k takovýmto obrazům, pociťuje působení oné velikosti, moci, která neustává působit nekonečným věkům; člověk pociťuje mohutné působení chaosu, obsahujícího zárodky všech věcí. Nechá-li na sebe člověk tyto obrazy působit, pozvednou z duše ty nejhlubší prazáklady.

V sedmi pečetích vidíme obrazy astrálního světa, a v sedmi opěrách či sloupech pojmy, které vstupují do našeho kosmu, do našeho světa, pozorujeme-li devachanický svět. Budete-li tyto sloupové hlavice pozorovat, zjistíte, že ve vás působí. Budete-li pociťovat a vžívat se, pak naleznete to, co vaše pociťování uspořádá tak, jak by nikdy nemohlo být uspořádáno na základě smyslového světa, a díky čemu si můžete udělat pojem o oné duchovní hudbě neboli harmonii sfér, kterou je devachan.

Tyto hlavice jsou přímo podnětem k tomu, abychom pozvedli své city ze starých souvislostí a přivedli je do souvislostí zcela nových. Něco nového může vzniknout jedině tím, že budou naše city vytrženy ze starých souvislostí a vytvoří souvislosti nové. Nesmíme je však vytrhnout beze smyslu, jinak rozerveme sebe sama. Spojíme je se sebou, jestliže to, co na city necháváme působit, bereme z duchovního světa, z chaosu. Takovéto imaginace tak patří k prostředkům mise duchovědného hnutí ve světě. Všechno, co se v tomto světovém proudění objeví, musí být považováno za jeden celek, neboť jedna jediná myšlenka proniká celé toto proudění. A jen bude-li je pronikat jedna jediná myšlenka, můžeme tomuto proudění přislíbit, že přinese ty správné plody.

Můžete se přesvědčit, že tyto obrazy působí. Ony však mohou také působit velice nedobrym způsobem. Tyto obrazy jsou zde k tomu, aby člověka přivedly do té nejkrás-

nější duchovní harmonie. Ten, kdo je bude pozorovat v pravém teosofickém smýšlení, a na místech, kde proudí teosofický život, zjistí, že uvolňují jeho duši a osvěžují jej. Kdybyste je pověsili například v jídelně a pozorovali je s všedními myšlenkami, pak byste si pokazili váš fyzický organismus až k vašemu zažívání. Tyto věci nelze přijímat bez posvátné nálady duše, ale jen ve správném naladění. Z toho vidíte, že to, co je silným světlem, může mít i silné stíny. Slabé světlo má také pouze slabý stín. Nesmí to být dáváno za vinu teosofii, stane-li se silnou temnotou pro ty, kteří ji přijímají bezprávným způsobem. Avšak nikoli tím, že budeme neustále mluvit abstraktně, můžeme působit, nýbrž tím, že to, co nám mohou tajné školy dát, budeme postupovat dál a že dáme lidem prostředky, aby se opět ve větším měřítku na těchto věcech podíleli. Teosofie není žádné hraní si s představami, nýbrž reálná síla, která musí vproudit do duchovního života lidstva. Proto si také člověk nesmí s takovými věcmi zahrávat, ale musí si jasně uvědomit, že to jsou účinné síly.

Na tomto příkladě, který nás bezprostředně zaměstnává, může se nám tak ukázat, jak obsáhlý je pojem chaosu pro toho, kdo mu správně rozumí. To, co stojí za vším fyzickým, z čeho je všechno fyzické uděláno a zroeno, chaos - všichni to znali. Ať už to Řekové nazývali chaosem,

ať už nám to Genesis líčí způsobem, jak jsme to videli, anebo ať indická filosofie hovoří o achosu akáši: je to vždy totéž, co nám má na základě tajných škol připomínat, jak to, co bylo na počátku, působí dál po všechny věky.

Jen tím, že se člověk spojí se svým pravým prapůvodem, může dojít k pokroku. Tomu, kdo je připoután ke smyslovému světu, zdá se být chaos nesličný a pustý. Pro vědoucího tomu tak není. Kdo ho pronikne v duchovním smyslu, zaznamená, jak je prostoupen tóny harmonie sfér, o níž hovořili pythagorejci, a jejímž překladem v slova je to, co je dnes v teosofickém světovém hnutí zprostředkováváno veřejnosti, právě v tu pravou chvíli. Protože je dnes ještě možné, aby několik lidí, pozvedajících se z oné velké většiny, získalo cit pro řadu slov z duchovního světa, proto je na čase o těchto věcech hovořit.

Také všechno umění vzešlo z těchto citů. Tak jako dříve vzešly korintský a iónský sloupový řád ze staré egyptské tajné nauky, tak se tyto sloupy stanou výrazem duchovně vědeckých pravd. Vzejdou z nich nové sloupové řády, neboť veškeré umění je jen krystalizovanou tajnou naukou. Kdysi lidé pociťovali v posvátných hájích přítomnost a působení Božstva. A kdo by nedokázal to, co tu pociťovali, sám pocítit v takovém gotickém uměleckém díle, jako je například milánský dóm! Nálada, která zde panuje, je stejná jako v posvátných hájích *druidů a trottů*⁴

Tak bude veškeré budoucí umění krystalizovanou tajnou naukou. Gotika není ničím jiným než krystalizovanou tajnou naukou raného středověku. A právě tak bude to, co nyní odíváme do slov, v budoucnu umělecky odléváno do barev a

4 Mystéria druidů a trottů se nalézala ve Skandinávii a severním Rusku. Byla založena původním zasvěcencem Sigem neboli Siegfriedem - Sikkem. (Rudolf Steiner, přednáškový cyklus *Kde a jak hledat ducha*, Berlín, 1909) - pozn. vyd.

tvarů.

Pak teprve bude teosofické proudění živě téci, nebude-li proudit jen v myšlenkách a slovech, ale bude-li se otiskovat do věcí, jež nás obklopují - bude-li všechny věci pronikat.

Rudolf Steiner

Přednáška z 19. října 1907 v Berlíně